**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ СВЯТОШИНСЬКОЇ РАЙОННОЇ**
**В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ СВЯТОШИНСЬКОГО РАЙОНУ**
**МІСТА КИЄВА**

**Валентина ДРАЄНКОВА**
**Олена ШТЕФАН**

# ОСНОВИ РАННЬОГО РОЗВИТКУ

Навчальна програма з позашкільної освіти
художньо-естетичного напряму

*Початковий рівень*
*1 рік навчання*

**КИЇВ – 2023**

***«Схвалено для використання в освітньому процесі»***

*Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 04.09.2023 (протокол № 3)*

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0070-2023*

## АВТОРИ

Драєнкова Валентина Василівна – керівник гуртка основ раннього розвитку дитини «ВЕСЕЛКА» Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

Штефан Олена Вікторівна – методист Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

## РЕЦЕНЗЕНТ

Садовенко Світлана Миколаївна, доктор культурології, кандидат педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України.

**Драєнкова В., Штефан О.** Основи раннього розвитку : навч. прог. з позашкільної освіти. К., 2023. 14 с.

©Драєнкова В., Штефан О., 2023

# ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування і розвиток особистості є одним з ключових завдань позашкільної освіти. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток дітей дошкільного віку, їх мислення, уяви, національно-патріотичне виховання, формування елементарних математичних понять, мовлення, комунікації з однолітками тощо.

Навчальна програма «Основи раннього розвитку» спрямована на інтелектуальний, емоційний, фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку у процесі виконання різних видів продуктивної діяльності (розфарбовування, ліплення, аплікація, конструювання), формування елементарних математичних понять, основ грамоти.

Метою програми є формування компетентностей дітей дошкільного віку з основ математики, грамоти та художньої творчості.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

*пізнавальної,* яка передбачає оволодіння знаннями про основні математичні поняття «цифра»,«число», «величина», «форма», «простір», «час»; про країну, місто, столицю, адресу; букви та звуків рідної мови; про живу й неживу природу; кольори, матеріали;

*практичної,*яка передбачає вміння аналізувати, узагальнювати, класифікувати, групувати предмети за ознаками кількості, форми, величини,кольору; орієнтуватися в просторі і часі; рахувати та друкувати в межах 10; читати і друкувати букви української абетки; вирізати, згинати, склеювати і складати вироби з паперу і картону;

*творчої,* яка передбачає формування образного, просторового, логічного та абстрактного мислення, уміння бачити в звичайних побутових предметах незвичайні об’єкти;

*соціальної,* яка передбачає володіння навичками взаємодії з дорослими і однолітками, колективної діяльності, виховання працьовитості, уміння доводити роботу до кінця; формування почуття взаємодопомоги, вміння спілкуватися з

однолітками та дорослими; виховання пошани до рідної країни, її природи і людей.

Навчальна програма «Основи раннього розвитку» розрахована на вихованців закладів позашкільної освіти 5-6 років.

Навчальна програма передбачає 1 рік навчання у гуртах початкового рівня художньо-естетичного напряму позашкільної освіти 216 година рік (6 год на тиждень).

Програму розроблено із врахуванням положень Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту» та ін.

Зміст програми відповідає Базовому компоненту дошкільної освіти, зокрема таким освітнім напрямам, як:«Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі мистецтва», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини» і «Дитина у природному довкіллі», Програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі».

У змісті навчання значна увага приділяються питанням національно-патріотичного виховання та правил техніки безпеки.

Програмою передбачено варіативність форм, методів навчання, серед яких: розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація, розвиваючі ігри та ін.

Обов'язковими елементами кожного заняття є руханки, вправи для пальчиків та ін.

Навчальні досягнення вихованців оцінюються вербальними заохоченнями під час підсумкових занять.

Для отримання якісного результату педагог може залучати до співпраці батьків, а саме:

- надає рекомендації щодо підтримки формування мовлення шляхом розмов з дитиною, спонукання її до запитань;
- через рукоділля з різними матеріалами;
- шляхом залучення дітей до розв'язання вправ, ігор, завдань, запитань математичного змісту і спостережень у природі.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у її зміст, враховуючи інтереси дітей та стан матеріально-технічного забезпечення закладу, незмінним залишається мета і прогнозований результат.

## НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

*Початковий рівень, 1 рік навчання*

| Розділ, тема | Кількість годин | | |
|---|---|---|---|
| | теоретичних | практичних | всього |
| **Вступ** | **1** | **2** | **3** |
| **Розділ 1. Основи математики** | **21** | **51** | **72** |
| 1.1. Цифри і числа. Порядковий і кількісний рахунок | 9 | 21 | 30 |
| 1.2. Основні геометричні фігури | 3 | 15 | 18 |
| 1.3. Довжина, висота, ширина, товщина, маса | 3 | 6 | 9 |
| 1.4. Просторові ознаки | 3 | 3 | 6 |
| 1.5. Одиниці вимірювання часу | 3 | 6 | 9 |
| **Розділ 2. Основи грамоти** | **29** | **40** | **69** |
| 2.1.Мова.Звуковий склад української мови. Букви української абетки. | 9 | 24 | 33 |
| 2.2.Склад. Наголос | 1 | 2 | 3 |
| 2.3.Словосполучення. Речення | 1 | 2 | 3 |
| 2.4.Світ навколо | 9 | 6 | 15 |
| 2.5. Казки, оповідання, вірші | 9 | 6 | 15 |
| **Розділ 3. Основи художньої творчості** | **15** | **54** | **69** |
| 3.1. Аплікація з паперу | 3 | 12 | 15 |
| 3.2.Аплікація та вироби з природного матеріалу | 3 | 6 | 9 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 3.3.Аплікація з кольорового картону | 2 | 13 | 15 |
| 3.4.Ліплення з солоного тіста | 1 | 5 | 6 |
| 3.5.Оригамі | 3 | 9 | 12 |
| 3.6.Об'ємні вироби з паперу та картону | 3 | 9 | 12 |
| **Підсумок** | - | **3** | **3** |
| **Разом** | **69** | **147** | **216** |

## ЗМІСТ ПРОГРАМИ

### Вступ (3 год)

*Теоретична частина.* Мета, завдання та зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Основи безпеки життєдіяльності.

Бесіда «Я – українець».

*Практична частина.* Гра-знайомство «Друзі починаються з усмішки». Гра «Знайди предмет у своєму портфелі».

### Розділ 1. Основи математики (72 год)

#### 1.1. Цифри і числа. Порядковий і кількісний рахунок (30 год)

*Теоретична частина.* Правила сидіння, тримання зошита і олівця.

Один і багато (множина). Цифри і числа 1, 2, 3 ….9. Цифра і число 0. Прямий і зворотній рахунок. Склад числа першого десятка. Знаки порівняння $>$; $<$. Арифметичні знаки +; -; =.

Таблиця додавання і віднімання в межах 10. Правила написання цифр. Математичні та логічні задачі. Десяток - нова лічильна одиниця. Знайомство з цифрами другого десятка.

*Практична частина.* Вправи на розмальовування, штрихування, обведення трафаретів. Написання цифр. Прямий і зворотній рахунок. Додавання і віднімання в межах 10 усно і письмово. Розв'язання прикладів на додавання та віднімання. Розв'язання прикладів на порівняння чисел. Логічні вправи з числами. Написання чисел. Складання і розв'язання задач.

#### 1.2. Основні геометричні фігури (18 год)

*Теоретична частина.* Коло, трикутник, овал, чотирикутники. Діагональ, горизонталь, вертикаль. Кути. Багатокутники. Візерунок . Просторові тіла: куля, конус, піраміда, циліндр, куб.

*Практична частина.* Розфарбовування та заштриховування геометричних фігур за зразком та інструкцією. Поділ фігур. Побудова візерунків з геометричних фігур однакової і різної форми, однакових і різних розмірів, однакових і різних кольорів. Перетворення однієї фігури в іншу за допомогою діагоналі, горизонталі, вертикалі. Логічні вправи з геометричними фігурами.

**1.3. Довжина, висота, ширина, товщина, маса (9год)**

*Теоретична частина.* Довжина, способи порівняння предметів за довжиною, довший, коротший. Висота, способи порівняння предметів за висотою, вищий, нижчий. Ширина, способи порівняння предметів за шириною, ширший, вужчий. Товщина, способи порівняння предметів за товщиною, товщий, тонший. Маса, способи порівняння предметів за масою, легший, важчий. Однакові.

*Практична частина.* Розмальовування і заштриховування предметів різної форми, величини. Вправи на аналіз, узагальнення, класифікацію і групування предметів, об'єктів за формою, величиною, кількістю та кольором.

**1.4. Просторові ознаки (6 год)**

*Теоретична частина.* Просторове розташування предметів відносно себе (вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, позаду, попереду), відносно інших предметів (над, під, за, перед). Місто, країна, столиця.

*Практична частина.* Визначення просторового розташування предметів відносно себе, інших предметів, на аркуші паперу. Вправи на пересування у вказаному напрямку. Розпізнавання лівої та правої руки. Вивчення домашньої адреси.

**1.5. Одиниці вимірювання часу (9год)**

*Теоретична частина.* Доба, основні ознаки частин доби. Ранок, день, вечір, ніч. Вчора, сьогодні, завтра. Тиждень, дні тижня. Місяць, назви місяців. Рік. Пори року, їх ознаки і послідовність. Годинник - пристрій для вимірювання часу.

*Практична частина.* Розпізнавання частин доби. Вправи на орієнтування в часі. Відлік днів тижня по порядку. Відлік місяців року по порядку. Розпізнавання пір року, їх відлік по порядку. Знайомство з годинником.

## Розділ 2. Основи грамоти (69 год)

### 2.1. Мова. Звуковий склад української мови. Букви української абетки (33 год)

*Теоретична частина.* Державна мова України. Звуки мовні і немовні. Слова. Звуковий склад української мови. Позначення звуків, схеми слів. Голосні звуки та букви, що їх позначають. Приголосні звуки та букви, що їх позначають.

*Практична частина.* Вправи з підготовки руки до письма: штрихування, обведення трафаретів. Звуковий аналіз слів. Складання схем. Вивчення, читання та друкування букв.

### 2. 2. Склад. Наголос ( 3 год)

*Теоретична частина.* Склад. Правила поділу слів на склади. Наголос.

*Практична частина.* Поділ слів на склади. Читання складів, слів. Визначення наголосу в слові.

### 2.3. Словосполучення. Речення. (3 год)

*Теоретична частина.* Сполучення слів. Види речень за метою висловлювання. Знаки закінчення. Кома. Схеми речень.

*Практична частина.* Читання словосполучень, речень. Складання різних видів розповідей. Написання знаків «крапка», «питання», «оклик», «кома». Складання речень та схем.

### 2.4. Світ навколо (15 год)

*Теоретична частина.* Природа жива, нежива. Явища природи, погода. Тварини, рослини, птахи, комахи та їх ознаки. Предмети навколо нас. Професії. Сім’я.

*Практична частина.* Визначення «живе – неживе». Визначення погоди. Розпізнавання явищ природи. Порівняння звірів і птахів. Гра «Варимо борщик і компотик».

Узагальнення назв предметів.

Визначення професій батьків. Гра «Моя родина».

**2.5. Казки, оповідання, вірші (15 год)**

*Теоретична частина.* Слухання українських народних казок, оповідань, віршів. Ознайомлення з українською історією, природою та культурою засобами літературних творів.

Твори класиків (Тарас Шевченко, Леся Українка) та сучасних українських поетів (Ліна Костенко, Марійка Підгірянка, Іван Малкович, Григорій Фалькович).

*Практична частина.* Переказ казок та оповідань. Заучування віршів напам’ять.

## Розділ 3. Основи художньої творчості (69 год)

**3.1. Аплікація з кольорового паперу (15 год)**

*Теоретична частина.* Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Правила безпеки життєдіяльності.

Пензлик, ножиці, лінійка, шаблон та їх призначення.

Папір, історія його виникнення та виробництва.

Трикутник, квадрат, круг.

Основні кольори.

Способи роботи з ножицями, папером, клеєм.

*Практична частина.* Вправи на згинання, склеювання, розрізання і вирізання паперу.

Виготовлення аплікацій з геометричних фігур (котик - з трикутників, песик - з квадратиків, папужка - з кружечків тощо).

**3.2. Аплікація з природного матеріалу (9 год)**

*Теоретична частина.* Необхідність та актуальність охорони природи.

Природні матеріали, способи зберігання, підготовки до виконання робіт.

Технологія виготовлення площинних аплікацій з використанням листя, насіння овочів та фруктів.

*Практична частина.* Прогулянка парком, збирання різноманітного природного матеріалу.

Виготовлення площинних аплікацій з використанням листя, насіння овочів та фруктів.

**3.3. Аплікації з кольорового картону (15 год)**

*Теоретична частина.* Картон. Прийоми роботи з картоном. Особливості склеювання картону. Прийоми роботи з лінійкою, шаблоном.

*Практична частина.* Розмічання деталей на картоні за допомогою лінійки або шаблону. Виготовлення аплікацій з картону – лісові звірята, кіт, собака тощо.

**3.4. Ліплення з солоного тіста (6 год)**

*Теоретична частина.* Об’ємні геометричні форми – куб, куля, циліндр, конус.

Солоне тісто – матеріал для виготовлення об’ємних фігур. Способи ліплення об’ємних геометричних фігур.

*Практична частина.* Ліплення персонажів українських народних казок з солоного тіста, підготовленого педагогом. Розмальовування робіт фарбами.

**3.5. Оригамі (12 год)**

*Теоретична частина.* Загальні відомості з історії мистецтва оригамі. Діагональ. Способи та прийоми складання паперу.

Технологія виготовлення пласких фігур: овочі, котик, песик, сніговик; об’ємних фігур: скринька, склянка, літачок, човник, гаманець.

*Практична частина.* Виготовлення пласких фігур: овочі, котик, песик, сніговик; об'ємних фігур: скринька, склянка, літачок, човник, гаманець.

**3.6. Об’ємні вироби з кольорового картону та паперу (12 год)**

*Теоретична частина.* Конструювання з паперу та картону. Особливості розмічання, вирізання і склеювання деталей з паперу та картону.

Способи складання паперу, картону в «пружинку».

Технологія виготовлення об’ємних іграшок з паперу та картону.

*Практична частина.* Розмічання деталей на папері та картоні за допомогою лінійки, шаблону.

Виготовлення об'ємних іграшок з паперу та картону – горобці, синички, снігурі; з паперу на «пружинках» - бджілка, ведмідь, зайчик, мишка, білка.

**Підсумок (3 год)**

*Практична частина.* Підбиття підсумків.

## ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У процесі реалізації програми у вихованців мають сформуватися такі компетентності:

✓ ***Пізнавальна компетентність:***

- знають основи безпеки життєдіяльності;
- знають назви цифр від 0 до 9, арифметичні знаки та знаки порівняння;
- знають склад числа першого десятка;
- знають основні геометричні фігури, кути, тіла;
- знають властивості предметів *довжина, висота, ширина, товщина, маса* та способи порівняння;
- знають просторові поняття відносно себе та інших предметів;
- знають країну, місто, столицю, адресу;
- знають основні ознаки і назви частин доби, днів тижня, пір року;
- знають голосні, приголосні звуки та букви, що їх позначають;
- знають правила поділу слів на склади;
- знають види речень за метою висловлювання;
- знають ознаки звірів, рослин, птахів, комах;
- знають напам’ять декілька віршів, зміст казок;
- знають основні кольори;
- знають способи роботи з папером, картоном,клеєм, солоним тістом;
- знають призначення пензлика, ножиць, лінійки, шаблона;
- знають природні матеріали для виготовлення аплікації.

✓ ***Практична компетентність:***

- вміють рахувати, додавати і віднімати в межах 10 усно і письмово;
- вміють розв’язувати приклади і задачі на додавання і віднімання;
- вміють аналізувати, узагальнювати, класифікувати і групувати предмети, об’єкти за формою, величиною, кількістю та кольором;

- вміють виконувати логічні вправи з геометричними фігурами;
- вміють розпізнавати ліву та праву руки, визначати розташування предметів відносно себе, інших предметів;
- вміють називати частини доби, дні тижня, місяці по порядку, розпізнавати пори року;
- вміють чути і вимовляти голосні і приголосні звуки;
- вміють читати і друкувати букви української абетки, склади, слова, словосполучення і речення;
- вміють ділити слова на склади;
- вміють писати знаки «крапка», «кома» , «питання», «оклику»;
- вміють складати речення та їх схеми;
- вміють визначати «живе - неживе», погоду, розпізнавати явища природи;
- вміють відрізняти звірів, птахів, комах, рослин, овочі і фрукти;
- вміють узагальнювати назви предметів;
- вміють визначати професії, родинні стосунки;
- вміють переказувати казки, оповідання, розповідати вірші напам’ять;
- вміють конструювати, вирізати, згинати, склеювати і складати папір і картон, виготовляти аплікації з геометричних фігур, площинні аплікації з картону, з використанням листя, насіння овочів та фруктів;
- вміють ліпити з тіста персонажів українських народних казок;
- вміють виготовляти пласкі і об'ємні фігури технікою оригамі;
- вміють виготовляти об'ємні іграшки з картону;
- вміють складати особисті речі по закінченні занять.

✓ ***Творча компетентність:***

- мають образне, просторове, логічне та абстрактне мислення;
- вміють бачити в звичайних побутових предметах незвичайні об’єкти.

✓ ***Соціальна компетентність:***

- мають пошану до рідної країни, її природи і людей;
- мають комунікацію з однолітками в колективі;

- самостійно роблять підготовку до занять;
- самостійно виконують завдання керівника гуртка.

# СПИСОК ДЖЕРЕЛ


1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти): наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2021 р. №33.

2. Ващенко О.Л. Логічні вправи: зошит для дітей 5-7 років. Харків: ВД «Ранок», 2021. 65 с.

3. Ващенко О.Л. Усна лічба для дітей 5-7 років Харків: ВД «Ранок», 2021. С. 65.

4. Давидюк Н. Керівнику гуртка, студії, творчого об'єднання / Н. Давидюк. Рівне: РОІППО, 2009. 19 с.

5. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч. посіб. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 96 с.

6. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навч. посіб. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013.149 с.

7. Коваль І. Вчимося мислити. Розвиваючі ігри від 4 до 9 років. Харків: 2007. 256 с.

8. Коппалова Н.М. Гурткова робота з аплікації та орігамі. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 80 с.

9. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2004. 456 с.

10. Провознюк Г.Т. Краса виховує творчість: метод. посіб. Тернопіль: Мальва – ОСО, 2010. 260 с.

11. Програма розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі» / заг. наук. ред. О.Л. Кононко. Київ: «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

12. Сазонова А.В. Загальнотеоретичні основи природничоматематичної освіти дітей дошкільного віку: навч. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.

13. Уварова Т. Волкова Ю. Федієнко В. Мовленнєве спілкування високий рівень. Харків : ВД «Школа», 2010. 62 с.

## ОБЛАДНАННЯ, МАТЕРІАЛИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

(*із розрахунку на 1 вихованця*)

| № | Основне обладнання | Кількість |
|---|---|---|
| | *Матеріали* | |
| 1. | Кольоровий картон | 2 набори |
| 2. | Кольоровий папір | 2 набори |
| 3. | Прості олівці | 2 шт. |
| 4. | Кольорові олівці | 1 комплект |
| 5. | Клей – олівець | 2 шт. |
| 6. | Клей ПВА | 1 шт. |
| 7. | Альбом для малювання | 1 шт. |
| 8. | Серветки для рук (паперові, вологі) | по 1 уп. |
| 9. | Фетр різнокольоровий | 5 шт. |
| 10. | Нитки для в’язання | 1 моток |
| 11. | Посуд одноразового використання | 1 уп. |
| 12. | Фарби гуашеві (6 кольорів) | 1 уп. |
| | *Інструменти* | |
| 1. | Пензлик для клею | 1 шт. |
| 2. | Ножиці для дитячої творчості | 1 шт. |
| 3. | Пензлики для фарб | 2 шт. |
| | *Контрольно-вимірювальні прилади* | |
| 1. | Лінійка 20 см | 1 шт. |